

10 CONCEPTES CLAU DEL PARADIGMA SOCIO- CONSTRUCTIVISTA PER A L'AUTOGESTIÓ DEL CONEIXEMENT A L'ESCOLA LLIBERTÀRIA

Joan Bardella

CRPL Josefa Martín Luengo

Des del paradigma socio- constructivista s'estableix el focus de la qüestió cultural i educativa en el nexa comunicatiu existent entre les persones. Vigotsky va pensar el desenvolupament humà des de la idea que la cultura trasmesa pel llenguatge ens capacita per desenvolupar els nostres mecanismes psicològics superiors (abstracció, raonament lògic, classificació, ordenació, etc.). El fet és que durant anys s'ha seguit a l'escola el paradigma constructivista de Piaget, el qual, tot i complementar-se amb la visió de Vigotsky, veu al ser humà desenvolupant-se en llibertat però sol.

La paradoxa es que ambdós autors viuen a la mateixa època, es cartegen i es discuteixen, i són acadèmicament igual de coneguts. I perquè només en la pedagogia llibertària s'havia tingut en compte a Vigotsky i, en canvi, a tota Europa se seguia a Piaget?

Doncs resulta que Vigotsky era de la desapareguda Unió Soviètica i a més marxista i Piaget era un burgeset Suïss i va caldre que caigués el bloc soviètic perquè a Europa es comencés a donar importància al paradigma socio- constructivista front, o complementant-se amb, el constructivisme de Piaget.

A continuació dibuixem 10 principis bàsics d'aquest paradigma, ara ja post- vigostkià, que s'estudien en les investigacions més capdavanteres de psicologia de l'educació i que a l'escola llibertària s'han desenvolupat des de fa temps, doncs al contrari de la fantasia burgesa d'una infància desenvolupant-se sola i en llibertat sense límits, la concepció llibertària sempre ha vist el procés de llibertat com a llibertat responsable i solidària; quelcom que s'ha de conquerir i s'ha de fer en col·lectiu. Un cop més el temps ens dona la raó!

El triangle interactiu: La concepció constructivista socio- educativa, entén el procés d'ensenyament- aprenentatge (E-A), com una interacció constant i recíproca entre els continguts, el o la professora i l'alumne. Dintre d'aquesta mirada, s'entén que el procés d'E-A no és unilateral sinó que totes les parts vinculants es veuen modificades, encara que de forma asimètrica, per llurs actuacions interpersonals. Entés així, en aquesta relació educativa, tots els agents adquireixen un rol actiu amb el qual es posa de relleu l'activitat de l'alumne, la negociació d'horitzons de significats compartits i el propi enriquiment i aprenentatge del/ la professor/a.

Activitat constructiva alumne: Vist el triangle interactiu, s'entén que la mirada cap a l'alumne és una mirada paidocèntrica, on aquest té plena participació activa alhora de construir significats. D'aquesta manera, el nen o la nena, mitjançant els mecanismes interpsicològics - on hi destaca el llenguatge- anirà modificant els seus esquemes de coneixement mitjançant els mecanismes d'assimilació i acomodació. Però, a última instància, la modificació d'aquests esquemes de coneixement, encara que suscitada per causes exògenes, és a dir, inter. psicològiques, es considerada com un procés intra- psicològic, on és l'activitat de l'alumne la que guanya tota rellevància en la construcció dels seus propis significats.

Aprenentatge significatiu: Que l'alumne sigui variable activa en la seva construcció de significats, comporta la modificació d'esquemes de coneixement, com ja hem comentat. Això es dona quan els aprenentatges són el que anomenem significatius, és a dir, que s'han facilitat mitjançant una memòria comprensiva, la qual propicia l'assimilació i modificació dels esquemes existents, i que, aquests nous coneixements, s'han acomodats, és a dir, que estan disponibles per ser recuperats i poder ser aplicats de manera funcional a noves situacions inferencials.

Conflicte cognitiu: Aquestes noves situacions inferencials comportaran, per la seva part, el que coneixem com a conflicte cognitiu. El conflicte cognitiu és el motor de la inferència que farà evolucionar cap a formes més complexes de coneixement i pensament, ara bé, aquest conflicte és produït en la seva majoria, per altres persones, és a dir, es genera pels mecanismes interpsicològics, on, com hem dit més a dalt, prima el llenguatge. Vist això, entenem la cabdal rellevància de les relacions educatives i,

particularment, les relacions entre alumne- professor/a i entre el grup d'iguals alhora de genera situacions, on els punts de vista moderadament divergents i els espais participatius, facilitadors de la parla exploratòria, compleixen una funció imprescindible.

Ajuda ajustada (i ZDP): Per tal de generar aquest espais enriquidors i progressivament més complexos, capaços de generar conflicte cognitiu, cal tenir present l'acció educativa com a ajuda ajustada. L'ajuda, entesa com ajuda ajustada, facilita la creació de Zones de Desenvolupament Proper, on l'alumne, amb l'ajuda d'una persona més experta, pot anar més enllà de la Zona de desenvolupament real. Ara bé, perquè aquesta ajuda sigui ajustada, ha de permetre un progressiu traspàs de control, on qui aprèn, progressivament vagi assolint noves cotes d'autonomia, fins que l'ajuda ja no sigui necessària.

Autonomia-Traspàs control: La finalitat de l'acció educativa és, des de la visió constructivista socio- educativa, la consecució de la màxima autonomia possible per a cada moment, tasca i persona. Així, l'acció educativa s'hauria d'ajustar a aquesta premissa i organitzar l'acció didàctica entorn d'ella. Per tal que el procés no sigui frustrant, partirem d'una acció educativa més guiada, que fomenti l'adquisició d'habilitats i destreses bàsiques, perquè l'educant, progressivament, vagi assolint el propi control del procés educatiu.

Mecanismes influencia educativa: Per què aquest traspàs de control sigui positiu i eficient, haurem de tenir presents els diferents mecanismes d'influència educativa, que la figura experta ha d'exercir durant el procés. Concretament, el professor/a haurà d'explorar els coneixements previs de l'alumnat, per, a partir d'aquests, fer una renúncia estratègica, tot cercant l'establiment d'horitzons de significats compartits, a partir dels que es podrà seguir avançant, mitjançant una negociació asimètrica, els nous significats. Relació aquesta, que tendirà a anivellar-se i on la figura de l'expert/a, paulatinament, podrà anar retirant-se.

Aprenentatge cooperatiu: Dintre dels mecanismes inter-psicològics capaços de facilitar el conflicte cognitiu, hem de destacar també, la interacció entre iguals. Aquesta interacció, quan es dona en entorns cooperatius, facilita la disposició de punts de vista moderadament divergents, els quals, propicien petites inferències i dificultats a superar mitjançant el intercanvi d'opinions, la clarificació conceptual de la parla exploratòria, alhora que facilita la creació d'estratègies i capacitats per a la resolució de conflictes la recerca d'informació. A més, el treball cooperatiu permet que cada participant s'identifiqui

amb els objectius del grup, sigui quines siguin les seves metes individuals, propiciant capacitats dialògiques i empàtiques, així com, una conseqüència altament qualitativa de la construcció individual i col·lectiva de significats.

Autoimatge/autoestima: Un entorn educatiu així concebut permet a cada persona cercar i crear el seu projecte individual, mitjançant el reconeixement personal i la seva participació activa dintre d'un grup humà. Amb tot, l'alumne, podrà anar creant-se una representació de sí mateix/a ajustada i positiva, que promogui una autoestima elevada, doncs aquesta, se'n presenta com una variable crítica per al rendiment acadèmic. Així, cada alumne, s'anirà creant una autoimatge vinculada als diferents àmbits, tant acadèmics com relacionals, que li permetrà una participació activa i positiva amb la resta de persones de la comunitat educativa, alhora que propiciarà un locus de control intern.

Tipus de metes (locus control): El locus de control té a veure amb els patrons atribucionals, que poden ser interns o externs. Així, un locus de control intern, atribuirà les causes del fracàs o l'èxit, a motius interns i modificables, fet que se'n presenta cabdal alhora que l'alumne pugui auto-avaluar la seva pràctica i reconduir-la si s'escau. Amb tot, l'alumne que desenvolupa un locus de control intern, fiançarà, una consecució de metes que tenen a veure amb la tasca, és a dir, amb el gust per a aprendre, i sentir-se competent, fet extremadament rellevant per a la significativitat dels aprenentatges i el rendiment acadèmic.

